

KLASSISKT DRÖMSEMINARIUM

Jesper Svenbros nya diktsamling är lärdomstung, rolig och spetsfundig, stundvis mera föreläsning än poesi. Långa stycken tycks poeten tala till en drömd publik av förlästa græcister. Evelina Stenbeck drar efter andan, tar fram anteckningsblocket och griper sig verket an.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

Det kan inte vara särskilt tråkigt att vara Jesper Svenbro. För en klassisk filolog måste allt vara meningsfullt. Hela världen består av tecken och livsuppgiften är att försöka förstå hur de hänger samman. Jag ska genast ge ett exempel ur Svenbros nya diktsamling *Nattlig symposion, Sölvegatan 2*. En beställning på en parisisk restaurang väcker i dikten "Rue de Sévigné" en lång kedja av ord och tecken till liv, allt utlöst av att fisken på menyn, på franska *mérou*, av Svenbro översätts till havsaborre, visar sig betyda Orfeus på klassisk grekiska. Diktjagets sällskap, en av makarna Printz-Påhlson, låter sig inte övertygas (han är en litteraturvetare av den mer kritiskt sinnade typen): "Göran muttrar ungefär 'sakta i backarna' och är inte omgående beredd / att sätta tro till mina galenskaper men kan tänka sig / att pröva just denna fiskrätt." De två skåningarna i Paris beställer in varsin havsaborre (vad Ulla Printz-Påhlson valde från menyn var inte lika minnesvärt), de delar på en flaska Pouilly-Fuissé och sen får filologen tillfälle att lägga ut texten om Orfeus som hermafroditisk fisk och (den manlige modernistiske) diktaren som en liten flicka med blå parasoll.

Det var säkert en underbar kväll. "Rue de Sévigné" fångar brottstycken av samtalen som tränger igenom larmet på den parisiska restaurangen. Men vad handlar dikten om?

Litteraturvetare och litteraturkritiker framhäver ofta att Svenbros dikter kommenterar sig själva, sitt eget väsen och sin egen tillblivelse. Svenbros dikt är metapoetisk, "Rue de Sévigné" beskriver alltså inte bara en kväll i gott sällskap utan kan också sägas handla om hur dikten skrivs. I det här fallet är det den lilla fisken havsabborre som sätter igång det meningsskapande systembyggande som dikten är hos Svenbro.

Denna poetiska teknik är så inflätad i berättelsen om Svenbros liv att man ibland förlorar den ur sikte. Det gäller i högsta grad för *Nattlig symposion, Sölvegatan 2* som i sin mest avskalade form kan beskrivas som ett långt intellektuellt liv återberättat genom en samling dikter. Precis som i dikten "Rue de Sévigné" är det adressen i Lund, den lika mytiska "Sölvegatan 2" och allt den adressen betecknar av ursprung och ingång i den akademiska världen, som är diktsamlingens centrum och hjärta – inte den intellektuella världens metropol, det Sorbonne i Paris som har varit Svenbros akademiska hemvist sedan 1970-talet. Adressen till dåvarande Klassiska institutionens byggnad, även kallad Classicum, är verkligen en metonymi för det som kännetecknar filologen och poeten Svenbros skrivande: den enskilda människans (forskarens) möjliga förbindelse med historien och världen genom kunskap. Som alltid hos Svenbro är tidinramningen porös. Nutiden släpper genom minnen av andra tidsperioder, bland dem studierna i Lund, Yale, Paris och resor till en mängd platser i Grekland.

Nattlig symposion, Sölvegatan 2 består av tre delar: Farmakeia, Orfisk reträtt och Negationer. I Farmakeia rör sig dikterna runt en motivkrets om minne och minnets teknologi: "Skriften ett gift / som sätter minnet ur spel!" som det står i dikten "Ammianus Marcellinus". I en annan dikt, "Självporträtt i en väninnas öga, tidigt sextiotal" kallar diktjaget på den döda väninnan genom årtiondena. Dikten "Cut-up" ropar "Textkritiken ett äventyr" innan den beskriver en resa mellan den gudsförgätna hamnen Pireus och Iraklion tillsammans med Lars-Håkan Svensson i de tidiga tjugoåren. Till detta minne fogas en uppklippt dikt av Bakchylides, den siste betydande representanten för den pompösa, i stränga former bundna körlyriken. I den här första avdelningen påminner läsningen ofta om att lyssna på en riktigt bra föreläsning. Detta drag går inte okommenterat förbi diktaren som uttrycker en: "Oro för att min poesi ska urarta i rena föreläsningar". Detta till trots skriver Svenbro fram ett minne av en faktisk föreläsning i dikten "Svar på indignerad fråga från björninna i publiken".

I den andra delen, Orfisk reträtt, finns dikter om de nyfunna Sapfofragmenten, en dikt om Göran Palms sura kommentar till Ragnar Bengtssons dikt "Sapfo" och så dikten "Rue de Sévigné" om fisken Orfeus.

Negationer, den avslutande delen, innehåller en rad dikter tillägnade familjemedlemmar, vänner och kolleger. Hur jag än vrider och vänder på det så är det oklart för mig vad det är som negeras. Jag är inte heller säker på om jag tycker att den orfiske diktaren är på reträtt i föregående avdelning. Det känns som om föreläsaren har ställt mig en fråga på vilken jag hade kunnat ge

ett korrekt svar, om jag bara hade varit lite mer påläst. Samtidigt vet jag att föreläsaren-poeten alltid kommer ha det kunskapsmässiga övertaget över min tolkning.

Hur skapas den där känslan av föreläsning som sluter dikterna om sig själva i ett odiskutabelt system? För att försöka svara på den frågan ska jag pröva att frilägga diktens uppbyggnad. Först, en brasklapp: naturligtvis finns det avvikelser från det här mönstret. Jag ska återkomma till dem mot slutet.

Det finns en särskild ansats i Svenbros dikter, ett tilltal som gör att man genom anekdotisk berättarteknik snärjs in i diktarens värld. Denna värld är samtidigt vår egen och annan. Så här låter det i diktsamlingens första dikt "Oreithya":

**Även om vinduppgift från Kap Artemision saknas
för den dag som skrivit in dess namn i Greklands historia
är det ställt utom tvivel att athenarnas insats
blev en triumf för den antika meteorologin
som här på det högre krigsspelets område
föregriper vår epoks s.k. "frontteori":
bakom den stiltroget rasande Nordanvinden
som oemotståndligt slår perserflottan i spillror
– och därmed gör mer än vad man förväntar sig av en svärson
tillkallad som bundsförvant i en stund av panik –
döljer sig ingenting annat än en avancerad kallfront.
/.../**

Som läsare drar man efter andan och tar fram anteckningsblocket. Första radens "Kap Artemision" anger plats och historisk händelse. Men som den gode föreläsare Svenbro är så börjar han naturligtvis inte i det allmänt kända, utan i en tillsynes ovidkommande detalj: i det här fallet en meteorologisk uppgift, en kallfront som sveper in över perserflottan och slår den i spillror. Det måste sägas, han gör det med avundsvärd lätthet och grace. Inskottet som följer därpå är ett typiskt prov på denna bildade föreläsares humor och spetsfundighet ("– och därmed gör mer än vad man förväntar sig av en svärson / tillkallad som bundsförvant i en stund av panik –"). Förmänskligandet av Nordanvinden till lojal svärson är en pedagogisk fint, för egentligen är ju redan Nordanvinden personifierad i den grekiska mytologin genom Boreas, och det borde studenten i auditoriet veta. Att det skulle röra sig om "ingenting annat än en avancerad kallfront" är naturligtvis ytterligare ett sätt att ta ner en historisk händelse till en mänsklig och begriplig nivå.

Föreläsningen fortsätter. Vi får en kort redogörelse för historiska fakta. Persernas trupper rycker fram söderut. Atenarna reser ett altare för att "betyga sin grundmurade förtröstan / på luftrörelsens säreget frälsande kraft" på den plats där Boreas enligt myten rövade bort Oreithya. Poeten Simonides får i uppgift att komponera en hyllning till Nordanvinden. Denna framförs strax nedanför Akropolis, på stadsmurens läsida. Akropolis "svävande som ett

fartyg i sommarhimlen”. Vems källa fanns rakt nedanför klippan? Farmakeia, Oreithyas lekkamrat! Simonides har noterat att Farmakeia ”har ett namn som leder rakt in i hans egen föreställning om skriften, / detta botemedel-mot-glömskan, *fármakon*”. Vips sitter man där i diktens auditorium och förstår att dikten alltså söker just detta, ett botemedel-mot-glömskan. Har inte andra skrivit om det? Jodå, de dyker upp i dikterna som följer: Platon, Derrida och Husserl.

Svenbros dikt är metadikt i den bemärkelse att den gestaltar filologens fantasi och byggande av sammanhang. Det är därför på ett sätt både märkligt och inkonsekvent att Svenbro skriver poesi som inte lämnar särskilt mycket åt läsaren att själv fylla i och bygga fantasier av. Dikten speglar filologens arbete, men den bjuder inte in till ett jämbördigt tänkande. Han visar generöst på systemet, men han sluter det också. Föreläsningssalens retoriska rum i dikten skapar performativt en ideal läsare – en läsare som i allt väsentligt liknar Svenbro som ung student.

Jämför man med kollegan Anne Carsons diktning framstår den stränga homosocialiteten i Svenbros akademiska poesi med klarhet. I Carsons poesi tycker jag mig bli ett eget kunskapssubjekt. Hon ger mig nya möjligheter att förstå den klassiska antikens myter och berättelser genom att visa fram alternativa tolkningar och perspektiv. I Svenbros dikt tar föreläsarens systematisering och teckentolkande över.

Tänk om han istället hade visat upp mer av den förälskade filologens blick! Han som tappar koncepterna och inleder en dikt med ”För helvete” när han ska beskriva den euforiska upplevelsen av att få läsa fem helt nyfunna strofer av Sapfo. Han som försvinner bort i färgglada fantasier om körsångerskorna under invigningen av altaret i Ilissos. Så som det låter i följande rader:

**/.../ De unga flickorna
i färggranna mantlar. Saffransfärg,
rött, blått, grönt. Vitt och svart!
Hur mycket ögonskugga gick åt?
Arkaiskt leende är de så vackra
att jag efter tvåochetthalt årtusende
får hjärklappning. Simonides är lika mottaglig för deras fägring.
Deras fina vrister strax under mantelfällen. /.../**

Lite längre fram i dikten fortsätter diktjaget drömma:

**/.../ Mörkögda är de.
Som den mörkögda Farmakeia. Som den mörkögda Oreithya. /.../**

Svenbros dikter i *Nattlig symposion, Sölvegatan 2* får mig att fundera över begärets egentliga objekt. Eller är det snarare begärets riktning jag undrar över? Jag tycker mig se möjliga utgångar och motsättningar i dikterna som föreläsaren inte har kontroll över. Att minnet av Ulla Printz-Påhlsons val från menyn i den inledningsvis citerade dikten har fallit i glömska har antagligen ingenting att göra med det faktum att restaurangen de åt på låg på en gata uppkallad efter salongsdamen och författaren Madame de Sévigné vars brev raffinerat nog på senare tid blivit föremål för en feministisk revidering av litteratur- och salongshistorien. Glömskan i dikten har sannolikt heller ingenting att göra med att Madame de Sévignés brev ständigt lästes och citerades av mormodern i *På spaning efter den tid som flytt*, även om minnet på ett underligt vis är det som håller samman diktens spretiga begär.

Och hade det inte varit för de omständliga utläggningarna om vilka bokstäver Simonides införde i det grekiska alfabetet (Omega och Xi), hans bidrag till mnemotekniken, Svenbros dikts ursprung och själva anledningen till att han kan författa dessa fantasier om mörkögda körsångerskors mantlar och det som finns under dem så hade man kunnat tro att det var en poet som Eva-Stina Byggmästar som höll i pennan.

Dikten verkar alltså inte enkom acceptera den patriarkala homosocialiteten, även om den förälskade blicken i de flesta avseenden vilar på poeten själv och de återspeglingsar som uppstår i de ideala åhörarna. Hade det poetiska rummet sett annorlunda ut, hade det burit mindre prägel av Classicum på adressen Sölvegatan 2 i Lund, då hade kanske poesin också kunnat förmedla något av det filologiska och poetiska arbetet som inte kan uttryckas i vetenskapliga artiklar eller ens i essäns form.

Men först måste begäret efter kunskap dirigeras om, bort från den egna rollen och bort från sig självt.

Nattligt symposion, Sölvegatan 2
Jesper Svenbro
Albert Bonniers, 2020

Författarfoto: Stefan Tell